

Metahaven in het Stedelijk Museum Amsterdam

Een activistische rol, maar steeds subtieler

Het landschap houdt zijn adem in, lijkt wel. Een groene bomenrij weerspiegelt in een vrijwel rimpelloos meertje. In dat landschap bevindt zich een jonge vrouw, gezicht verborgen onder een soort helm. Wie ze is, wat ze daar doet, het blijft gissen. Deze film, 'Information Skies' uit 2016, is van het collectief Metahaven dat bestaat uit de twee designers Vinca Kruk en Daniel van der Velden. In het Stedelijk Museum Amsterdam laat hun expositie 'Earth' zien, hoe ze zich richting cinema ontwikkelen.

Machteld LEIJ

Toch blijft hun werk onmiskenbaar Metahaven, en dat zit in het fragmentarische. Je ondergaat hun werk, of het nou video, film of grafische vormgeving is, alsof je een dolgedraaide tocht over het internet maakt. Stukjes en beetjes komen samen in informatie-dichte lagen aan beeld of tekst, als de nieuwsbombardementen via CNN indertijd tijdens de Irakoorlog. Het gevoel van onrust en onbehangen is merkbaar als je de tentoonstelling betreedt: banieren met tekeningen met felle CYMK-kleuren voeren in strips een betoog. We worden snel onderwezen in de gang van zaken rond Wikileaks, een beetje als de 'graphic guides' die ingewikkelde filosofen navolgbaar uitlegen in stripvorm. Die banieren zinderen van de overweldigende chaos van de nieuwsexplosies die Wikileaks indertijd tweeweg bracht. En Metahaven zou Metahaven niet zijn, als het zich niet vastbeet in de consequenties van de trits nieuws, macht en media. De geest van spontaan ontstane protestgroeperingen als Occupy heeft zich duidelijk meester gemaakt van het designerscollectief.

Terugkijkend is de internetesthetiek die uit dit relatief vroege werk spreekt, alweer gedateerd. Maar het bepaalt de vormgeving van Metahaven blijvend. De beelden, of ze nu van internet of van televisie zijn geplukt, of ze nou tweedimensionaal of bewegend zijn, Metahaven zet ze in als collage. Fragmenten volgen elkaar op, overlappen elkaar, buitelen en tuimelen om elkaar heen. 'The Sprawl', een

Metahaven, 'Information Skies', 2016, still, courtesy Metahaven

filminstallatie uit 2015, speelt nog met het idee van gelijktijdigheid, met een aantal beeldschermen met nieuwfragmenten, afgewisseld met performance-achtige opnames. En, als een watermerk waaraan je Metahaven kunt herkennen: altijd doorsneden met computergegenereerde abstracte beelden in de basis-kleuren van de drukker en vormgever: CYMK, ofwel cyan, yellow, magenta, key.

Verstilling

Dwalend van beeldscherm naar filmprojectie door 'Earth', zoals de tentoonstelling heet, valt allengs een verandering op. Metahaven staat zichzelf toe om meer ruimte in te nemen, om de eigen activistische rol subtieler in te vullen. Hun werk wordt filmischer, ze lieten zich inspireren door filmregisseur Tarkovski, vermelden de tekstbordjes. En dat doet Metahaven goed. Het zorgt voor een totaal ander ritme, voor verstilling die weliswaar in de kern nog steeds even gefragmenteerd is. De stap van het willen blootleggen van hoe media, politiek en

propaganda functioneren en het publieke debat kunnen sturen, naar een filmische invulling van hoe het moderne, toekomstige leven dat wordt bepaald door technologische ontwikkelingen en de manier waarop de maatschappij daarmee omgaat, is een goede.

Van de banieren en de affiches die vooral een publiek bewust willen maken, beweegt het duo richting een meer verhalende structuur. In 'Hometown', een film uit 2018, dwalen twee jonge vrouwen door een stedelijke, soms ruïneuze omgeving. We zien ze afwisselend en naast elkaar in Oekraïne en in Libanon, gebieden die de verregaande gevolgen dragen van al dan niet goed overdachte besluiten die grootmachten elders hebben genomen. Er zijn hekken en afscheidingen. De ongemakkelijke, gewonde omgeving steekt schril af tegen de schoonheid van de jonge vrouwen, tegen hun raadselachtige monologen die gebaseerd zijn op sprookjes en volksverhalen.

'Information Skies' uit 2016 draait ook om de omgeving, maar deze keer fictief, een digitale gamewereld. Er zitten prachtige opnames tus-

sen, deze wereld is duidelijk een afspiegeling van de onze. Maar er zit iets ongelooftwaardigs aan. Deze wereld is behoorlijk kunstmatig en geconstrueerd, zoveel is wel duidelijk. Alsof je tussen de pixels door op zoek naar de waarheid zou moeten gaan. Niemand lost de puzzel voor je op. Maar dat open einde zorgt voor ruimte om te ervaren en te ondergaan. Er is nog steeds die activistische gedrevenheid die zich heeft genesteld in het DNA van elk werk dat Metahaven aflevert. De laatste jaren voert het pad van Metahaven weg van het louter intellectuele, om affect en intuïtie aan te spreken met vervreemdende, maar mooie filmbeelden. Wel zijn die typische Metahavenachtige abstracte kleuranimaties die altijd weer opduiken, behoorlijk overbodig. Ze lijken niets anders dan een 'tag' te zijn. Dat trucje is echt niet meer nodig.

Metahaven 'Earth' tot 24 februari in Stedelijk Museum, Museumplein 10, Amsterdam, NL. Open ma-zo van 10-18 u., vr tot 22 u. www.stedelijk.nl

'Archipelago - A Problem' bij Tlön Projects Den Haag

Eilanden, planeten en satellieten

Een groep van geologen, wiskundigen, cartografen en andere geleerden bezoekt een eilandengroep om er de lokale levensvormen te analyseren en indexeren. Er is echter iets vreemds aan de hand. Algauw blijkt dat de meetinstrumenten, registers en denkmodellen waarvan ze zich bedienen, hopeloos tekortschieten om vat te krijgen op de biologische diversiteit. De wetenschappers staan perplex van de bizarre fluctuaties en anomalieën die zich voordoen, en besluiten om samen te werken aan een glossarium getiteld 'The Sea Island Mathematical Manual'.

Dit is niet het relaas van een avontuurlijke ontdekkingsreis, maar het fictieve vertrekpunt van 'Archipelago - A Problem (On Exactitude in Science)', samengesteld door curator Niekolaas Johannes Lekkerkerk voor Tlön Projects in Den Haag. De tentoonstelling is kenmerkend voor zijn werkwijze, want ook in vorige projecten – en dat zijn er intussen erg veel – beriep hij zich met verve op literaire en theoretische motieven. Zo is de bezoeker naast een kijker ook een lezer die in een imaginaire wereld wordt meegesleurd. Niet dat de kunstwerken daarmee tot illustraties verworden; ze staan (of hangen) gelukkig ook recht zonder narratief of speculatief kader.

'Archipelago - A Problem' is de tweede tentoonstelling in het satellietprogramma van Tlön Projects, een nieuw initiatief van Chris Bestebreurtje en Petra Kuipers die tot 2014 aan het roer stonden van Motive Gallery in Amsterdam en Brussel. Ze kenden Lekkerkerk al sinds 'The Great Indoors', een project dat hij eerder bij Motive cureerde. Tlön Projects heeft nogal wat voeten in de aarde gehad, wat best begrijpelijk is gezien de ambitie van de onderneming. Als een spitsvondig antwoord op de status-quo van de hedendaagse kunstmarkt,

brengt Tlön Projects werken samen uit diverse privécollecties, die anders stof zouden liggen vergaren in een depot. Elk van de intussen meer dan 6000 werken is alfabetisch gecatalogiseerd in een digitale database die beschikbaar wordt gesteld aan curatoren, denkers en kunstenaars. Meer gevoelige informatie als de prijs of naam van de eigenaar worden weggehalen voor het publiek. Tlön Projects opereert als een Nederlandse stichting die per satellietproject op zoek gaat geschikte partners, terwijl Bestebreurtje en Kuipers werken binnen hun eigen bureau genaamd Uqbar Office. Tlön beoogt zich op termijn te bestendigen in een vaste ruimte die dienst doet als laboratorium voor interdisciplinaire samenwerkingen.

Wetenschap is fictie

Uqbar en Tlön zijn beide ontleend aan een verhaal van de Argentijnse schrijver Jorge Luis Borges. Tlön is er de naam van een onbekende planeet waar de dingen langzaam vervaagen en verdwijnen naarmate ze aan het (fysieke en mentale) oog van de bewoners worden onttrokken. Een treffende vergelijking voor de organisatie van Bestebreurtje en Kuipers, dat zeker, maar ook 'Archipelago - A Problem' lijkt maar echt tot leven te komen middels de nodige aandacht. Bij het binnenkomen gaat die haast onmiddellijk naar een werkje van Jean Painlevé, een prachtige onderwaterfoto van een zeepaardje uit 1933. Wetenschap is fictie, zoals hij zelf al opperde, en daarmee is de toon grotendeels gezet.

Van Lili Djourjerie zien we een grote print van een boek over 'Het Grootte Heelal', opengeslagen bij een passage over de relativiteitstheorie waarin aantekeningen gemaakt zijn. De rechterpagina is bedekt met zwart, gekreukeld papier – een poëtische geste. Een sleutelwerk vinden we achteraan, zodat in het midden van de tentoonstelling: een video van Benoît Maire, waarin de Franse kunstenaar nutteloze instrumenten (waaronder een schelp) hanteert om zijn natuurlijke omgeving op te meten. Op dit moment wordt ook duidelijk hoe de curator

zich op zijn beurt heeft laten inspireren door de bijdragen van de kunstenaars. Verder – het dient gezegd – opvallend veel schelpen: in de werken van Michael E. Smith, Gabriel Kuri en Nicolás Lamas. Wellicht niet toevallig, want ons bracht het alvast terug naar een metafoor die Gaston Bachelard uitwerkte in zijn 'Poëtica van de Ruimte' (1957). Lamas plaatst het fossiel van een ammoniet naast een iPad – schijnbaar lukraak, maar een aandachtige kijker weet natuurlijk beter.

Het glossarium dat Lekkerkerk schreef is een slimme zet om de gekozen werken verder toe te lichten aan de bezoeker – een selectie die overigens goed doordacht is en fijn uitgebalaencerd. Met de archipel als leitmotiv toont de curator zich schatplichtig aan Édouard Glissant, de bekende denker en schrijver van

Martinique. Dat theoretische uitgangspunt is misschien niet bijster origineel (zo was er recent nog een Creative Time Summit onder de titel 'On Archipelagos and Other Imaginaries - Collective Strategies to Inhabit the World'), maar met zoveel betovering en verbeelding doet dat er nog maar weinig toe. Dit tweede hoofdstuk in het bestaan van Tlön Projects blijft in ons hoofd nazinderen, en doet alvast vol verwachting uitkijken naar de toekomst van deze collectie zonder muren.

Pieter VERMEULEN

'Archipelago - A Problem (On Exactitude in Science)' tot 23 december bij Tlön Projects, Toussaintkade 49, Den Haag, NL. Open do-za van 11-18 u. www.tlonprojects.org

'Archipelago - A Problem', tentoonstellingszicht met (vlnr): Joëlle Tuerlinckx, 'HET GROOTE HEELAL' (Planche explicative - série De Sterren in hun loop), 2010; Gabriel Kuri, 'Self Portrait as Distribution Diagram', 2013; Nicolás Lamas, 'Contact', 2015 © Foto Gunnar Meier

